

بهره‌مهیّان و داهاتی نهوتی هه‌ریمی کوردستان له 2023

11-02-2024

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : سالی رابردوو به‌پیی داتا کوکراوه‌کان، کوّی نهوتی بهره‌مهیّانراو له هه‌ریمی کوردستان ناگاته 100 ملیۆن به‌رمیل، له‌کاتی‌کدا و له 2022 دا سه‌روو 158 ملیۆن به‌رمیل نهوت له‌هه‌موو کێلگه‌کانه‌وه بهره‌مهاتبوو، واته سالی رابردوو به‌به‌راورد به 2022 بهره‌مهیّانی نهوت به‌ریژهی 42% و داهاته‌که‌شی به‌ریژهی 67% که‌میکردوو.

نزيكەي سالىك لەمەوبەر پېشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان بە بېيارى دادگاي نيوپژيوانى پارسى تووشى شۆكىك بوو كە تاوھكو ئىستا زيانەكانى بەردەوامى ھەيە. بەشئوھەك كۆي داھانى نەوتى بەرھەمھيئراوى لە ھەريىمى كوردستان لە 2023 دا كوردە يەك لەسەر سىيى سالى 2022.

بېارەكەي دادگاي نيوپژيوانى پارسى لەكاتىكدا بوو كەوا سالى 2022 دادگاي بالاي فيدرالى عىراق تارادەيەك نادلنپايەك و مەترسيەكى ياسايى دريژخايەنى بۆ پېشەسازى نەوت و گازى ھەريىمى كوردستان دروستكردن و كۆمپانيا نئودەولەتيەكانى نەوتى خستە دۆخىكى نوپو، بەلام شۆكە گەورەكە دواي بېارەكەي دادگاي پارسى و گرتنەوھى قوفلەكە لەلايەن توركياوھ واىكرد بەرھەمھيئانى نەوت لە زۆربەي كىلگە نەوتىيەكان رابگرىت.

سالى رابردوو بەپيى داتا كۆكراوھەكان، كۆي نەوتى بەرھەمھيئراو لە ھەريىمى كوردستان ناگاتە 100 مليۇن بەرميل، لەكاتىكدا و لە 2022 دا سەروو 158 مليۇن بەرميل نەوت لەھەموو كىلگەكانەوھ بەرھەمھاتبوو، واتە سالى رابردوو بە بەراورد بە 2022 بەرھەمھيئانى نەوت بەريژەي 42% و داھاتەكەشى بەريژەي 67% كەمىكردوو.

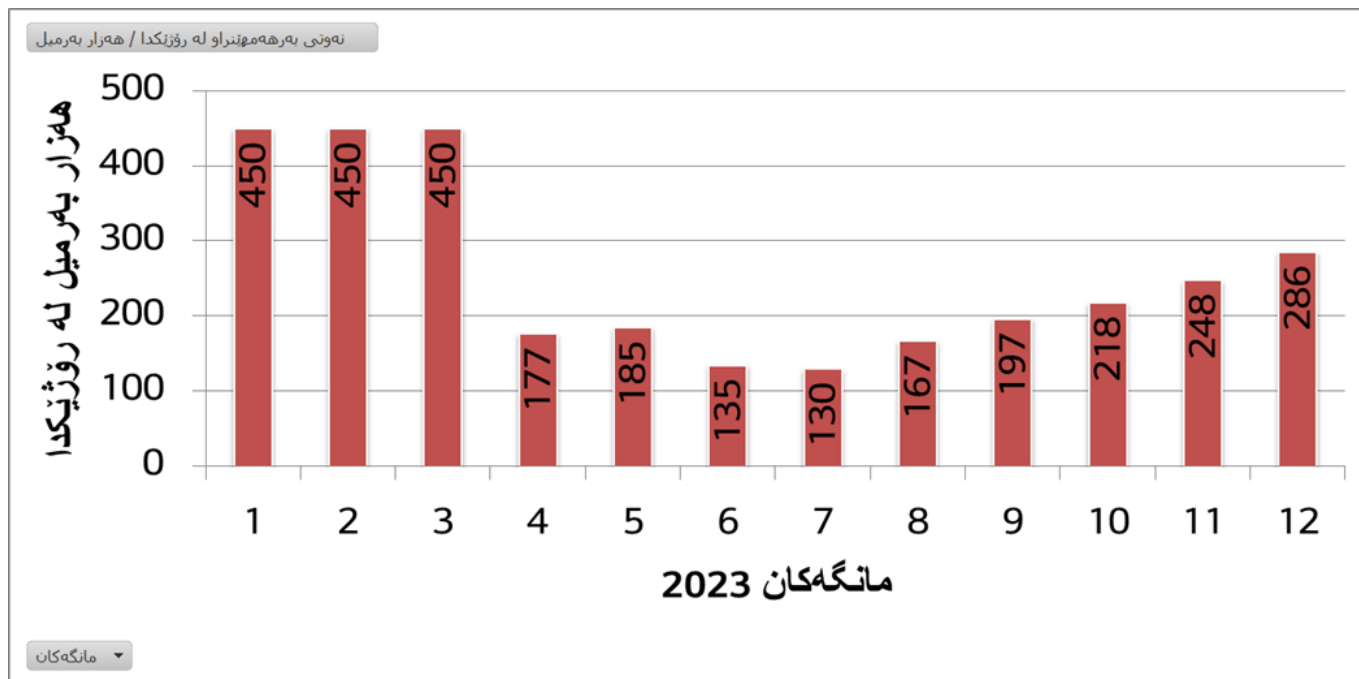
ئىستا، بەپيى داتاي كۆمپانياكان ئاستى بەرھەمھيئانى نەوت گەيشتووەتە سەروو نيوھى ئەو ئاستەي كە قوفلى بۆريەكە ھىشتا نەگىرابووھە. بەشئوھەك لەمانگى كانوونى يەكەمى 2023 گەيشتووەتە 286 ھەزار بەرميل نەوت لە رۆژىكدا، بەلام فروشتنى بەنئوخۆ و بەنرخى 30 بۆ 40 دۆلار واىكردووھ كۆمپانياكان سەرجەم كارەكانى وەبەرھيئان رابگرن و كارمەندەكانيان رۆژ بە رۆژ كەمىكەنەوھ.

بەرھەمھيئانى نەوت لە ھەريىمى كوردستان لە سالى 2023

سالى رابردوو بەرھەمھيئانى نەوت لەمانگى نيسانەوھ گۆرانىكى بەخۆوھ بىنى كەواىكرد كۆمپانياكان سەروو نيوھى كارمەندەكانيان بنئرنەوھ بۆ مألەوھ، ئىستاش سەرەپاي بەرزكردنەوھى ئاستى بەرھەمھيئان ھىشتا ئەوانەي دەركراون نەگەريئراونەتەوھ بۆ سەر كارەكانيان، چونكە كۆمپانياكان ھەموو خەرجيەكانى وەبەرھيئان CAPEX بۆ كەمترين ئاست كەمكردووھتەوھ و ھەندىكيان بەتەواوى رايانگرتووھ و تەنبا خەرجى ئۆپرەيشن OPEX كارى پئدەكرىت.

بەپيى داتا كۆكراوھەكان سالى رابردوو كۆي بەرھەمھيئانى نەوت لە ھەموو كىلگەكان 93 مليۇن و 776 ھەزار بەرميل نەوت بووھ، كە كەمترينى لە مانگى حوزەيران و بەرزترينى لەمانگەكانى سەرەتاي سال بووھ وەكو لە گرافىكى يەكەمدا دەرەكەوئ.

گرافىك 1: ئاستى بەرھەمھيئانى نەوت لە 2023 بەگويەي مانگەكان / ھەزار بەرميل لە رۆژىكدا

چارەكى دووھەمى 2023 لە پرووى بەرھەممەنراۋى نەوتەۋە لە ھەرىمى كوردستان لە ماۋەى شەش سالى رابردودا لە نىزمىن ئاستىدا بوو. ھەرۋەھا، لە پرووى بەرھەممەنراۋى نەوتى سالتەنەشەۋە بەپىيى داتاكانى دىلۇيت زۇررىن بىر بەرھەممەنراۋى نەوت لە سالى 2019 بوو كە گەشتوۋەتە 170 مىليۇن بەرمىل نەوت و كەمىرىنىشى لە 2023 بوو كە 93.7 مىليۇن بەرمىل نەوت بوو ۋەكو لە خىشتەى يەكەمدا ھانۋە.

خىشتەى 1: كۆى نەوتى بەرھەممەنراۋى لە ھەرىمى كوردستان 2018-2023

سالى	چارەكى يەكەم كۆى ھەناردەكردن و بەكاربردن / مىليۇن (بەرمىل)	چارەكى دووھەم كۆى ھەناردەكردن و بەكاربردن / مىليۇن (بەرمىل)	چارەكى سىيەم كۆى ھەناردەكردن و بەكاربردن / مىليۇن (بەرمىل)	چارەكى چوارەم كۆى ھەناردەكردن و بەكاربردن / مىليۇن (بەرمىل)	كۆى گىشتى ھەناردەكردن و بەكاربردن / مىليۇن (بەرمىل)
2018	30.50	31.43	35.75	40.96	138.64
2019	41.34	43.05	42.37	44.22	170.98
2020	44.49	38.50	41.80	41.14	165.94
2021	40.04	41.26	40.72	40.51	162.53
2022	39.09	40.32	38.73	40.17	158.30
2023	40.50	15.10	15.12	23.064	93.78

سەرچاۋە: داتاى كراۋە، ھۆكۈمەتى ھەرىمى كوردستان، 2024-2-6

تېپىنى، داتاكانى 2018 تاۋەكو چارەكى يەكەمى 2023 لە دىلۇيت ۋە رىگىراۋە، لە چارەكى دووھەمى 2023 ۋە بەپىي راپۇرتى ۋە زارەتى داراىي و راپۇرتى كۆمپانىكانى نەوت IOC و مىس تامادەكراۋە.

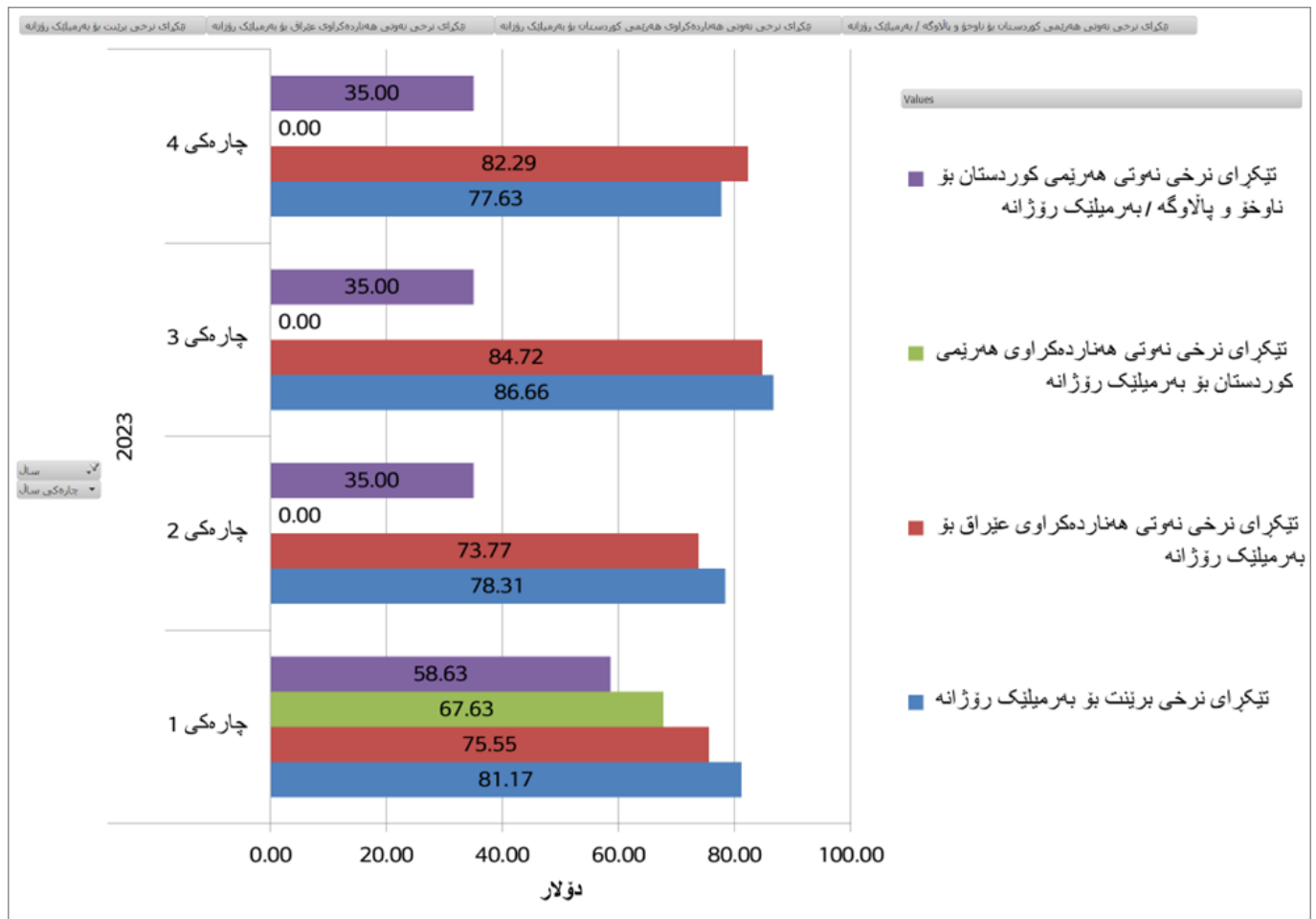
دواى دەيەيەك گەرانەۋە بۇ سفر ھەناردەكردنى نەوت بە بۇرى بۇ دەرەۋە و زىانەكانى

زىانەكانى ھەناردەكردنەۋەى نەوتى ھەرىمى كوردستان بە بۇرى، چ بەنرخى بىرىن يان نرخی نەوتى ھەناردەكراۋى عىراق بۇ دەرەۋە لىكەنەۋەى بۇ بگەين ئەۋا مىلياران دۆللەر، چۈنكە جياۋازى ئەۋ نرخی ھەرىمى كوردستان لە چارەكى دووھەمى 2023 ۋە تاۋەكو ئەم رۇژانەش نەوتى پىيى فرۇشتوۋە كەمتر لە نىۋەى نرخی نەوتى بىرىن و نەوتى فرۇشتراۋى عىراقە.

لهکاتیڤدا، پښت گرتنهوې قوفلی بۆری هه ناردەکردنی نهوتی ههریمی کوردستان بۆ بازارهکانی جیهان، تیکرای نرخی نهوتی ههریمی کوردستان به بهراورد به برینت 13.5 دۆلار کهتر دهفرۆشرا و به بهراورد به نهوتی هه ناردەکراوی عیراق 7.9 دۆلار کهتر فرۆشراوو.

هیشتا بههوی نهگهشتنه ریکهوتن و فرۆشتنی بهنیوخو جیاوازییهکه له چارهکی چوارهمی 2023 بهتیکرا بۆ برینت 38 دۆلار و بۆ نهوتی هه ناردەکراوی عیراق 47 دۆلار بووه، پروانه گرافیکی خوارهوه لهبارهی تیکرای نرخی نهوت له چارهکهکانی 2023 دا.

گرافیک 2: نرخی نهوتی فرۆشراوی ههریمی کوردستان به نیوخو به بهراورد به برینت و نرخی نهوتی هه ناردەکراوی عیراق له 2023

سەرچاوه: EIA، وهزارهتی نهوتی عیراق و دیلۆیت.

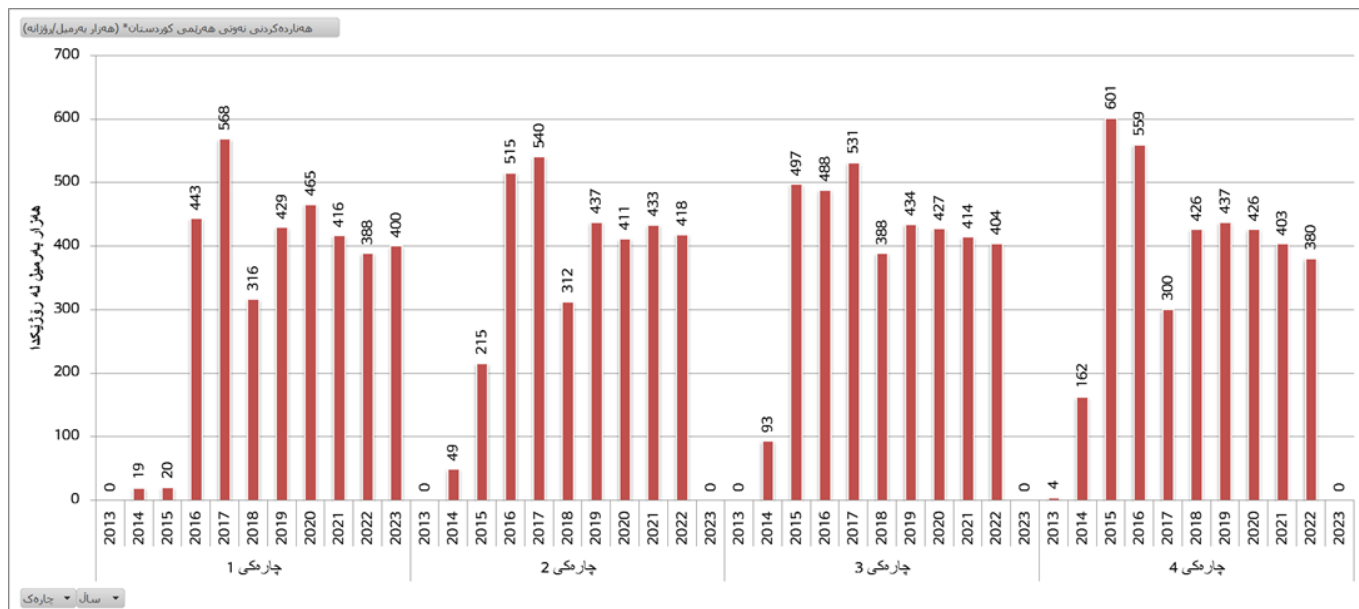
تێبینی 1: نرخی نهوتی هه ناردەکراو به تهواوی بهردهست نهبووه له چارهکی دووهم، سێههم و چوارهمی سالی رابردوو، بهلام بهپنی راپۆرتەکانی دی ئین ئۆ به 30 دۆلار و HKN به 38 دۆلار، واته لهئێوان 30 بۆ 40 دۆلار بووه، لیژەش به 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 2: بهپنی راپۆرتی HKN له چارهکی یهکهمی 2023، 14 دۆلار لهخوار برینت فرۆشراوه که لیژەش جیاوازییهکه 13.54 دۆلاره.

خالیکی دیکهی سهرنجراکیش ئهوهیه دواي دهیهیهک هه ناردەکردنی نهوتی ههریمی کوردستان بۆ بازارهکانی جیهان دهبنتهوه سفر وهکو له گرافیکی 3 دا هاتوووه. ئهوهی لیژەشدا پێویسته ئاماژهی بۆ بکهین و ههلوهستهی لهسهر بکهین ئهوهیه کهوا ئیستا ههموو جیهان نهوت بهرههمدههینیت و دهفرۆشیت.

ههروهها، بازارهکانی جیهان و وزه هیچکات هیندهی ئهم رۆژانه پێویستی به نهوت نییه، چونکه بازاری وزه له ههموو رووهکانهوه هیندهی ئیستا ناسهقامگیر نهبووه، تهناوت ئێران و ولاتانی دیکهش که ئابلقهی ئابووریان لهسهره ئیستا رینگهیان بۆ کراوتهوه بۆ فرۆشتنی نهوت و هه ناردەکردنی بۆ بازارهکانی جیهان، بهلام نهوتی ههریمی کوردستان دواي نزیکهی 11 مانگ هیشتا دیار نییه کهی دهستدهکرێتهوه به هه ناردەکردنهوهی بۆ بازارهکانی جیهان لهریگی بهندهری جیهان یاخود لانیکهم گواستنهوهی به تهنکەر بۆ بهندهری بهسره وهکو ئهوهی بۆ نهوتی کهرکوک دهکریت.

گرافیک 3: هه ناردە نرخی نهوتی ههریمی کوردستان له سفرهوه بۆ سفر 2023-2013

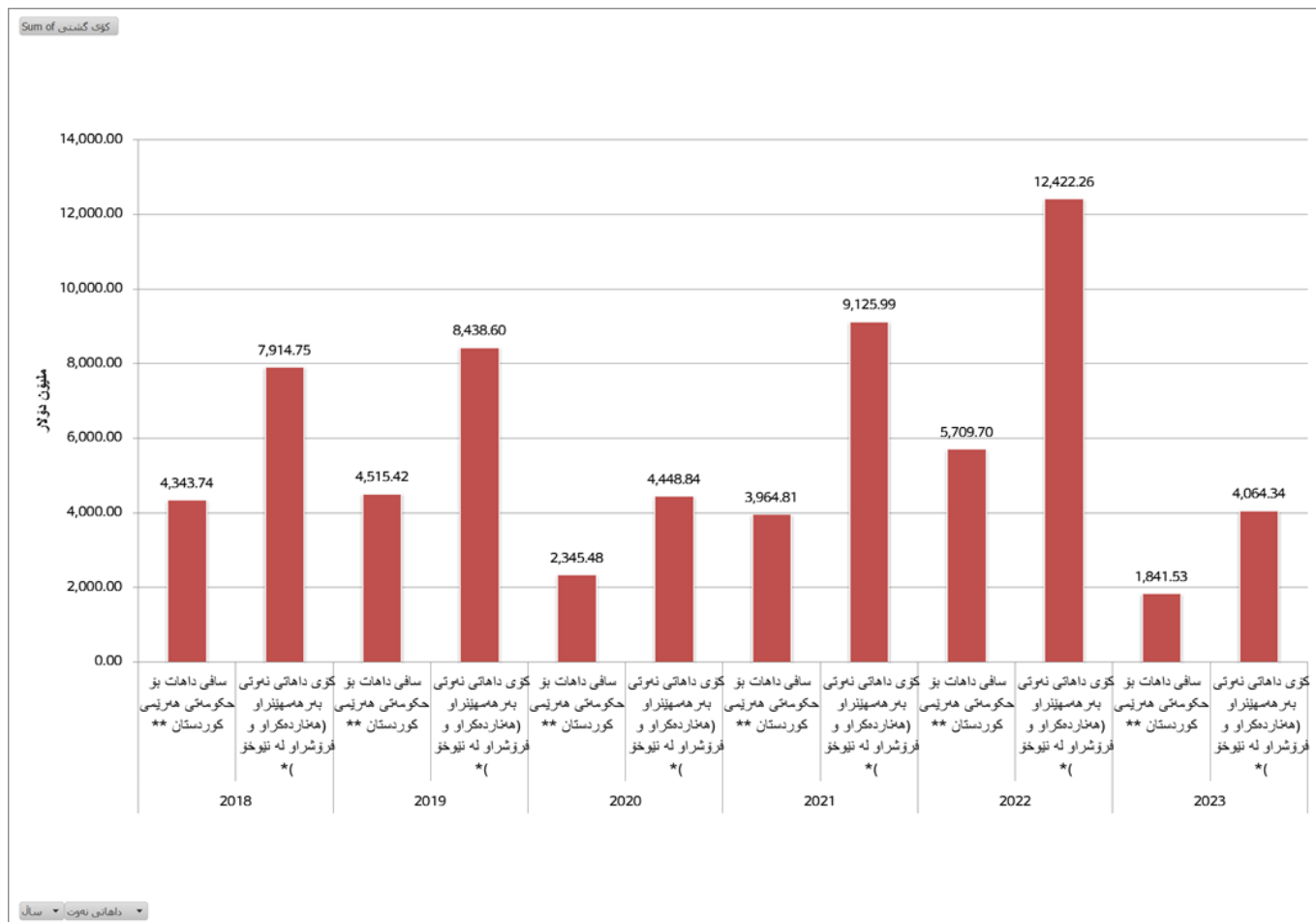

کۆ قەرەبووی ملیاران دۆلاری لە دەستچووی راگرتنی هەناردەکردنی نەوت لە ئەستۆ دەگریت؟

سالی رابردوو (2023) بەپێی خەمڵاندنەکان بۆ نەوتی بەرھەمھێنراو و فرۆشراو بە نۆخۆ لە ھەرێمی کوردستان کۆی داھاتەکەی 4.06 ملیار دۆلار بوو، ئەگەر وەک چارەکی یەکەمی 2023 داھاتی نەوتی فرۆشراو لەنێوان کۆمپانیاکان و حکومەت خەمڵاندنی بۆ بکەین ئەوا 1.8 ملیار داھاتی سافی بوو.

لەماوەی شەش سالی رابردوو و تەنانت لە سەردەمی کۆرۆنا کە نرخێ نەوت گەشتە ژێر سفر و جیھان لە جۆلە کەوت ھێندە سالی رابردوو زیانی بە ھەرێمی کوردستان و پیشەسازییەکی نەگەیاندوو، ئەگەر ئەو بڕە نەوتی لە ھەرێمی کوردستان بەرھەمھێنراو بڕباری دادگای پارێس نەبوا بە نرخێ نەوتی بڕیشت یان عێراق بفرۆشرا بە تێکڕا نرخێ نەوتی بڕیشت 80 دۆلار بوو، ئەوا داھاتی ئەو بڕی بەرھەمھاتوو دوو ھێندە دەبوو.

گرافیک 4: داھاتی نەوتی ھەرێمی کوردستان لەنێوان سالی 2018 بۆ 2023

سەرچاوه: داتای کراوه و راپۆرتەکانی دیلۆیت

تێبینی 1: ژمارەکان لە 2018 و 2023 تاهەکو چارەکی بەکەمی 2023 لە راپۆرتەکانی دیلۆیت وەرگیراوه.

تێبینی 2: داتای چارەکی دووهمی 2023 لە راپۆرتی وەزارەتی دارایی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ پەرلەمان و وەزارەتی دارایی عێراق وەرگیراوه.

تێبینی 3: داھاتی چارەکی سێیەم و چوارەم لە فرۆشتنی نهوتی خاوی کۆمپانیایان بە نیوخۆ و بەتێکرای 35 دۆلار دانراوه.

تێبینی 4: داھاتی سافی هەرێمی کوردستان بۆ چارەکی دووهم، سێیەم و چوارەمی 2023 لەسەر بنەمای چارەکی بەکەم دانراوه، هەرچەندە ئیستا کۆمپانیایان نهوت بە نیوخۆ دەفرۆشن و پێشوخەتە پارەکانیان وەردەگرن، بەلام هیچ راپۆرتێکی فەرمی دیلۆیت لەبارەی داھاتی نهوت و سافی حکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ چارەکەکانی 3،2 و 4ی سالی رابردوو نییه و لێرەدا داھاتەکە خەمڵێنراوه کە وەکو چارەکی بەکەمی 2023 بێت لەنێوان کۆمپانیایان و حکومەتی هەرێمی کوردستان.

کۆتایی

پێشەسازی نهوت و گازی هەرێمی کوردستان سالیکی سەختی بەرپێکرد و چاوەڕواناکرێت لەم رۆژانەشدا گەشتوگۆکان بگەنە رێکەوتنی کۆتایی بۆ هەناردەکردنەوهی نهوتی هەرێمی کوردستان، چونکە دواى نزیکەى 11 مانگ هێشتا گەشتوگۆکان بەردەوامیان هەیه.

بریارەکەى دادگای بالای فێرالی عێراق و نیوویوانی پارێس دۆخێکی وایان خولقاند کە کابینەکەى سوودانی دواى سالیکی و چوار مانگ نەتوانیت یاسای نهوت و گازی عێراق رەوانەى پەرلەمان بکات، لەکاتی راکەیانندی کابینەکەیدا بەلێنیداوو پاش 6 مانگ رەوانەى پەرلەمانی بکات و کۆتایی بەم پرسە بهێنیت.

زیانە ملیار دۆلارییەکانی راگرتنی هەناردەکردنی نهوتی هەرێمی کوردستان بۆ بازارەکانی جیهان وایکردوو رۆژانێکی سەختی ئابووری بێتە ئاراه.

لە کۆتاییدا، راگرتنی هەناردەکردنەوهی نهوتی هەرێمی کوردستان زیانیکی ملیاران دۆلاری لە ئابووری و ژێرخانی هەرێمی کوردستان داوه، بەردەوامیشی جگە لە زیان قازانج بۆ هیچ لایەنێک تێدا نییه! ئەى بۆچی لایەنەکان ناگەنە رێکەوتن؟